

BOERDERIJENSTICHTING NOORD-HOLLAND

NIEUWSBRIEF NR. 11

AKTIE

Als bijlage is onze nieuwe aktiefolder meegezonden. Met deze folder wordt de komende tijd aktie gevoerd met als doel een nog bredere aandacht voor nut en noden van de (stolp-) boerderij bij burgers en overheid en bovendien als een middel om het aantal vrienden/donateurs te vergroten. Ons bestuur is van mening dat eigenlijk alle Noordhollanders die door bedrijf of bewoning direkt met de landelijke bouwkunst betrokken zijn, ook automatisch tot het gilde van vrienden/donateurs van de Boerderijenstichting zouden moeten behoren. Het huidige bestand van (betalende) donateurs zou op deze wijze kunnen uitgroeien tot een sterke organisatie die belang en behoud van de karakteristieke landelijke bouwkunst breed gedragen kan bepleiten. Geef de bijgesloten aanmeldingskaart daarom aan bij u bekende geïnteresseerden en help op deze manier ook mee onze stichting te versterken.

De folder heeft een opvallende vormgeving, bedacht door Pieter Groot. Hij tekende ook voor een smaakvolle lay-out en als pure liefhebber van Noordhollandse eigenheden had hij bovendien een sterke inbreng bij de selectie van de illustraties.

Pronkstuk in de folder is De Eenhoorn, volgens velen de mooiste boerderij van Noord-Holland. De combinatie van de stadse voorgevel en de stoere landelijke stolpvorm levert bij deze renaissance-herenboerderij uit 1682 een uniek beeld op. Overigens is een markante boerderij als De Eenhoorn niet alléén representatief voor ons boerderijenbezit. Dat zijn juist de vele, vaak 19e eeuwse boerderijen die door de verwevenheid in landschap en dorpsgezicht zo'n rijk cultuurhistorisch erfgoed vormen.

Veel steun

De folder kon worden gerealiseerd door een flinke steun van het bedrijfsleven. Vooral genoemd moet worden de vrijwel belangeloze medewerking van drukkerij De Inzet te Wormerveer die een schitterend stuk drukwerk heeft afgeleverd. Ook de firma Vlaar noemen wij hier vanwege de beschikbaarstelling van de voor de verzending benodigde enveloppen. Daarnaast hebben nog 13 andere bedrijven de folder financieel mogelijk gemaakt waarvoor alle dank (zie in de folder de vermelding van bedrijven; in uw aandacht aanbevolen!). Tenslotte verwierven wij bijdragen van het Dr. Hofsteefonds en de Westelijke Land- en Tuinbouworganisatie.

Eerste aktie

Met de eerste fase van de folderaktie worden alle 1.200 leden van gemeenteraden benaderd. Mede naar aanleiding van de voortschrijdende decentralisatie wordt het lot van de landelijke bouwkunst voor een groot deel bepaald door de gemeentepolitiek. Vervolgens zal de folder verspreid worden naar mogelijke nieuwe donateurs door het gericht toezenden naar boerderij-eigenaren/bewoners. Ook zal de folder via openbare ruimtes worden verspreid zoals bibliotheken en informatiebalies van o.a. gemeentehuizen. Een mailing naar architecten, makelaars en de bouwwereld staan eveneens op het programma.

Op naar 1994

Wij kunnen terugzien op een vruchtbaar 1993. Toename van het vrienden/donateursbestand, vele verschaafte reacties op vragen voor informatie en een gestaag aantal adviezen op lokatie. In juli verscheen de fietsroute De stolp te kijk, een samenwerking met de Toer-in, Provinciale VVV en ANWB; een doorslaand succes. De plannen voor 1994 richten zich op een vervolg van de eerste fietsroute: een tweede editie, ook in West-Friesland, door o.a. Wognum en Twisk. Ook het (al eerder genoemde) symposium zal hoogstwaarschijnlijk in 1994 plaatsvinden. Verder zal een provincie-breed bestand worden uitgewerkt. De eerste aanzet is gemaakt met een proef-inventarisatie in de Schermer. Het aanwezige materiaal zal worden bewerkt om model te kunnen staan voor verdere opzet. In het najaar zullen we een (bus-)excursie organiseren. Voor het komend jaar en daarna staat voorts een nieuwe tentoonstelling op stapel.

1994: hoe zal het de boerderijen vergaan?

Foto: Wijndel Jongens

Een aantal vrienden-donateurs heeft de jaarlijkse bijdrage overgemaakt zonder vermelding van hun adres. Zij ontvangen dan geen nieuwsbrief. Graag dus opgave ervan.

Wilt u bij adreswijziging ook uw nieuwe adres doorgeven?

DE EENHOORN

Prominent op de voorzijde van onze folder: de herenboerderij De Eenhoorn. Symbool van de rijke Beemster en pronkstuk van de Noordhollandse boerderijbouw. Stedelijke en landelijke bouwkunst in één gebouw samengebracht. Daarmee is deze stolp een in steen gesteld moment van Noordhollands historie: de rijkdom van de stad die in de gouden eeuw door de financiering van de droogmakerijen het landschap een nieuw aanzicht gaf en de landbouw een nieuwe impuls.

Aan de eigenaar van De Eenhoorn werd vorig jaar de Stolp-award uitgereikt. De 310 jaar oude boerderij onderging een rigoureuze restauratie die vooral door de vasthoudende inzet van de huidige 'hereboer', de heer L. van der Molen, kon worden gerealiseerd. Daarbij herrees ook de unieke renaissance-tuin weer in de oude glorie.

Meer over de historie van De Eenhoorn is beschreven in de serie 'Nooit gedacht' in de Alkmaarsche Courant. Wij danken auteur Ed Dekker voor zijn toestemming dit artikel af te drukken.

Nooit gedacht 24/04/93

Van onze verslaggever
ED DEKKER

MIDDENBEESTER — 'De mooiste renaissanceboerderij van Noord-Holland'. Beter had voorzitter J. Schilstra het vorig jaar niet kunnen zeggen bij de uitreiking van de 'Stolp Award' van de 'Vrienden van de stolp' aan L. van der Molen. De eigenaar/bewoner van De Eenhoorn verdiende de onderscheiding voor de forse restauratie van deze monumentale hereboerderij in Middenbeemster. Over de naam valt veel te zeggen. Niet alles. Dat kan alleen Hendrik Moutmaecker, geboren in 1654.

Hendrik Moutmaecker werd in 1681 eigenaar van de 'bovenkavel' 57 in de Beemster. Al eerder stond op deze plek aan de Middenweg een hofstede. Moutmaecker moet de bouwheer van De Eenhoorn zijn geweest. De gevelsteen van de stolp draagt het jaartal 1682, naar mag worden aangenomen het jaar van bouw. Het is niet bekend hoe lang Hendrik Moutmaecker eigenaar is geweest. Hij overleed voor 1689, in welk jaar zijn weduwe Niesje Brouwers hertrouwde met Antonie Houttuyn.

De Amsterdamse klokkegevel van het rijksmonument is sinds de bouw gesierd met een beeldhouwwerk in de tempaan. De stenen creatie beeldt een paard met een hoorn uit. Een eenhoorn is bekend als een ontembaar fabeldier in de mythologie, waaraan bijzondere krachten werden toegekend. Het dier symboliseert zuiverheid, moed en scheppingskracht.

De naam suggereert een relatie met Hoorn. Deze stad voert sinds het einde van de zestiende eeuw een zittende eenhoorn als schildhouder. Hendrick Moutmaecker lijkt echter niets met Hoorn, in de Gouden Eeuw de hoofdplaats van West-Friesland, te maken hebben gehad. De bouw van De Eenhoorn

was schepen van de stad Alkmaar.

Moutmaecker was, zijn naam verradt het al, ook bierbrouwer. Alkmaar kende in de zeventiende eeuw geen brouwerij. De Eenhoorn, zo is amateur-historicus en publicist Th. Dinkla uit Alkmaar gebleken bij grondig archiefonderzoek. Wel in de achttiende eeuw, maar toen behoorde Hendrik Moutmaecker niet meer tot de levenden. Het huidige buurthuis De Eenhoorn aan het Verdroneoord dankt overigens zijn naam aan de vroegere, gelijknamige Alkmaarse bierbrouwerij.

De naamgever van het heerschapskuis, waarin achterin de agrarische pachter woonde, heeft zich waarschijnlijk laten leiden door de mythe dat het fabeldier in staat was om vruchtbaar te maken. Zijn hoorn was een geliefd potentieverhogend middel. De Beemster, in het begin van de zeventiende eeuw de eerste grote droogmakerij, bood productieve grond. Hendrik Moutmaecker vertrok in 1675 naar Purmerend waar hij trouwde met Niesje Brouwers. Ook in Purmerend is onderzoeker Dinkla geen bierbrouwerij. De Eenhoorn in de zeventiende eeuw tegengekomen. Moutmaecker zal in Purmerend hebben gewoond toen hij in 1682 De Eenhoorn liet bouwen. Deze naam werd in de zeventiende eeuw vaak gegeven aan woon- en pakhuizen.

De Eenhoorn - die in latere jaren afwisselend 'Toeval', 'De Toevlucht' en 'De Berg Tabor' werd genoemd - is het oudste overgebleven monument in de rijke Beemster dat herinnert aan de jaren rond 1640. De 28 jaar daarvoor drooggelegde polder telde in dat jaar 52 herenhuizen en kende meer buitenplaatsen dan bij voorbeeld de Vechtstreek. Huidig eigenaar/bewoner Van der Molen heeft de vruchtbare tuin, grenzend aan de heerschapskammers, in zijn oorspronkelijke staat hersteld, een 'plaisirhuys' waardig.

KLEURBOEKEN VOOR VOLWASSENEN

Vorig jaar, in 1992, zijn twee boeken verschenen over kleur. Over verf en kleur zoals die door huisschilders op gebouwen worden toegepast.

Het boekje **Kleurkaart Noord-Holland** van Rob van Maanen, (uitgeverij Noord-Holland, Wormerveer) beperkt zich tot onze provincie. Het andere werk **Schilder- en Verfkunst** is een uitgave van SDU Uitgeverij, 's-Gravenhage. Het bestaat uit twee delen: een bewerking van een 19e-eeuws leerboek 'Grondig Onderwijs in de Schilder- en Verfkunst' door Herman Janse en een verhandeling over hedendaags sierschilderwerk en hout- en marmerimitaties door Jan Berghuis jr., decoratie-schilder te 's-Gravenhage. Deel 2 heet: 'De Quintessentiële Academie'.

De **Kleurkaart Noord-Holland**, met staaltjes van kleurcultuur in 14 verhalen, gaat in op het historisch gegroeid kleurgebruik in de verschillende gebieden in de provincie, zoals het Zaanse groen, Broeker grijs en Westfries groen. In het boek staan kleurstaaltjes met codenummers van AKZO Coating Coloursystem voor praktisch gebruik.

In de provincie werden schilders, bewoners en architecten geïnterviewd over hun kleuroepassingen.

Het boekje met 65 pagina's leest makkelijk, geeft informatie over een onderwerp waar nog veel over te ontdekken valt en verschaft een heldere kennismaking met het uitgebreide provinciale kleurpalet door de eeuwen heen. Prima voor de geïnteresseerde leek en tevens verrassend genoeg om schilder en architect aan 't denken te zetten.

(f 32,50, bij de boekhandel).

Voor liefhebbers die echt willen weten hoe onze monumenten geschilderd werden, hoe de verf gemaakt en opgebracht moet worden, waaruit de pigmenten bestaan die de kleur aan de verf geven en waar deze vandaan komen, is het boek 'Schilder en Verfkunst' het aangewezen werk. Het boek maakt onderdeel uit van het door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg uitgegeven Restauratievademecum, maar is ook los verkrijgbaar. Het bestaat uit 176 pagina's en bevat tientallen gekleurde voorbeelden van marmer- en houtimitaties met praktische aanwijzingen hoe dit schilderwerk moet worden opgebouwd en uitgevoerd.

Middenbeemster, De Eenhoorn. Stolp, tuin, hek: een volledig geheel.

Foto Cees de Gooyer

C de J

BEHOUD

Cultuurhistorisch waardevolle bouwwerken in West-Friesland, het gebied binnen de eeuwenoude Westfriese Omringdijk. Een groot deel in de traditie van de regionale landelijke bouwkunst zoals de stolpboerderijen. Ze worden bedreigd door gewijzigd monumentenbeleid in samenhang met krappere subsidiebeurzen en door bezuinigingen in het stads- en dorpsvernieuwingsbeleid. De maatregelen om deze bedreiging een halt toe te roepen worden meer en meer op het bordje van de particulier gelegd.

Gelukkig is er sinds kort een instelling die in de met fondsverwerving en restauratiepraktijk daadwerkelijk actie kan ondernemen om mee te helpen het Westfriese gebouwde erfgoed veilig te stellen: **De N.V. Landelijke Bouwkunst West-Friesland**. Het Westfries Genootschap (zoals het Historisch Genootschap Oud West-Friesland zich thans betitelt) was er de bakermat van. De nieuwe N.V. kan door een breed (financieel) draagvlak van aandeelhouders restauraties gaan uitvoeren. Wij bevelen de werkzaamheden van de N.V. gaarne aan in de aandacht van de vrienden van de stolp.

Onderstaand artikel geeft informatie over doel en werkwijze.

HOE EN WAAROM

Op 12 april 1990 heeft een delegatie van de stichting Stadsherstel Enkhuizen, in de vergadering van de Commissie voor Landelijk Schoon van het Historisch Genootschap 'Oud West-Friesland', gepleit voor de oprichting van een particuliere restaurerende instelling voor het platteland van West-Friesland.

Dit initiatief is opgepakt door een in het leven geroepen werkgroep, die later aangevuld is door enkele specialisten. Uit deze werkgroep is het huidige bestuur ontstaan dat op 13 januari 1993 de N.V. Landelijke Bouwkunst West-Friesland in het gemeentehuis van Venhuizen presenteerde. Hiermee werd de officiële start gegeven aan de wervingscampagne om potentiële aandeelhouders deel te laten nemen aan de N.V. om op deze manier het benodigde werkkapitaal bijeen te brengen. Dit werkkapitaal is nodig om het doel van de N.V. te realiseren, namelijk het verkopen van in slechte staat verkeerde monumenten en vervolgens het restaureren en het verkopen ervan. Het werkgebied van de N.V. is gelegen binnen de Westfriese Omringdijk.

Verspreid over het gebied binnen de Westfriese Omringdijk liggen stolpboerderijen en woonhuizen, sluisen,

molens en bruggen rondom monumentale kerken en raadhuisen van de dorpen. Sommige van die historisch waardevolle elementen hebben hun bestaansrecht verloren, of voldoen niet langer meer aan de eisen die de gebruiker er aan stelt. In vele gevallen kiest de eigenaar dan voor sloop van het oude pand en voor vervangende nieuwbouw.

Voor het restaureren van historische gebouwen is steeds meer geld nodig. Het restauratiebudget wat het Rijk jaarlijks beschikbaar stelt wordt echter steeds minder. Naar het nu laat aanzien zal het restauratiebudget in 1997 minder dan de helft bedragen van het budget in 1980. Uit de meerjarenplannen van de gemeenten blijkt echter een behoefte die zes maal groter is dan dit budget. Het is duidelijk dat er nauwelijks geld is voor onderhoud en herstel van bestaande monumenten. Aan het behoud van jongere monumenten, zoals bruggen, stations, arbeiderswoningen, polderhuizen, schoolwoningen en complexen van vroegere sociale woningbouw behoeft al helemaal niet gedacht te worden.

Zwaag. Voor en na sloop van authentieke stolp. Zo verliest West-Friesland zijn gezicht.
Foto's: Wijnand Jongens

De N.V. Landelijke Bouwkunst is een particuliere restaurerende instelling naar het voorbeeld van de reeds bestaande N.V.'s stadsherstel voor de stedelijke gebieden. Met als doel, het behoud van de landelijke bouwkunst in het gebied gelegen binnen de Westfriese Omringdijk.

De instelling beoogt een ideëel doel te realiseren, waardoor het voordeel heeft in de afdracht van belasting en de hoogte van de mogelijke subsidies. Een ander voordeel van een restaurerende instelling zoals de N.V. Landelijke Bouwkunst West-Friesland is dat het op het gebied van het restaureren de nodige kennis in huis heeft, van technische en procedurele aard.

WERKWIJZE

Om aan het benodigde werkkapitaal te komen worden aandelen in coupures van 100 en 1000 gulden uitgegeven, waarop dividend uitgekeerd kan worden. De N.V. is verplicht de jaarcijfers te publiceren. Hierdoor kunnen de aandeelhouders controle en invloed uitoefenen op het gevoerde en voorgenomen beleid en kan de directie ter verantwoording worden geroepen.

De N.V. koopt, restaureert en verkoopt, zodat het geïnvesteerde geld weer vrij komt voor een ander object. Het werkapparaat is gering van omvang en bestaat uit vrijwilligers met kennis en ervaring op het gebied van het restaureren van monumentale panden. De uitvoering vindt echter op zakelijke basis plaats, om een redelijk rendement voor de aandeelhouders veilig te stellen.

STAND VAN ZAKEN

Op dit moment heeft reeds een aantal particulieren, historische verenigingen en bedrijven zich aangemeld als toekomstig aandeelhouder van de N.V. Onlangs is rechtstreeks een concreet verzoek gedaan aan alle gemeenten binnen de West-Friese Omringdijk en de provincie Noord-Holland, of ze voor een bepaald bedrag willen participeren in de N.V. Enkele gemeenten hebben medege-deeld af te zien van deelneming, andere gemeenten hebben positief gereageerd op ons verzoek.

De provincie die aanvankelijk alleen bereid was een bijdrage te leveren in de aanloopkosten, heeft onlangs toegezegd ook te participeren in de N.V. Voorts mag verwacht worden dat een branche-organisatie eveneens voor een fors bedrag zal deelnemen.

Het toegezegde aandelenkapitaal is op dit moment zodanig dat de oprichting van de N.V. Landelijke Bouwkunst binnenkort plaats zal vinden.

Tevens zijn we bezig met een inventarisatie van restauratie-objecten binnen West-Friesland. Wellicht zijn er binnen de Boerderijstichting Noord-Holland monumenten en beeldbepalende objecten bekend die in aanmerking zouden kunnen komen voor een restauratie onder de vlag van de N.V. Landelijke Bouwkunst West-Friesland. Voor opgave van deze objecten houden wij ons gaarne aanbevolen.

Kortom, een en ander krijgt binnenkort gestalte, waarbij we hopen dat op korte termijn het eerste restauratie-project opgestart kan worden.

P.J.M. Groot

adres: Postbus 100, 1610 AB Bovenkarspel
telefoon: 02285-13612

NIEUWE BESTEMMINGEN VOOR AGRARISCHE ERVEN

Het blijft voor het behoud van het karakter van stolpboerderijen een hachelijke gebeurtenis als er wijzigingen aan het gebouw worden uitgevoerd voor nieuwe bestemmingen anders dan voor de veehouderij. Nog griezeliger wordt het als er wijzigingen op het erf moeten worden uitgevoerd, als er schuren, werkplaatsen of kantoren komen die geen agrarische bestemming hebben.

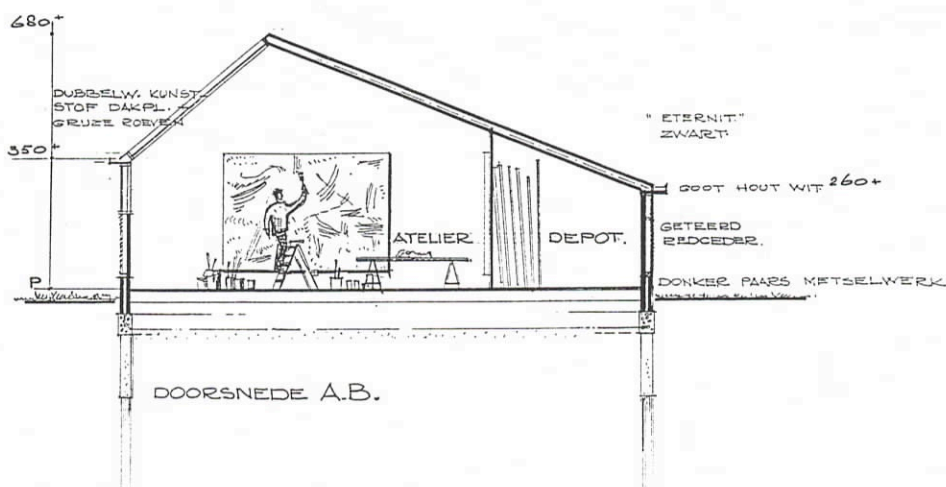
Het is van belang dat de bestemming van het agrarisch gebied door planologen van provincie en gemeenten nauwlettend wordt beschermd en het bouwen van niet-agrarische bouwwerken op boerenerven wordt tegengegaan. Toch kan het soms noodzakelijk blijken dat voor het behoud van een stolpboerderij erfbouw met nieuwe bestemming wordt geaccepteerd in het landelijk gebied.

In de Starnmeer aan het Noordhollands Kanaal, gemeente Graft-De Rijp, staat een geslaagd voorbeeld van acceptatie door de gemeente c.q. de Technische Dienst van bestemmingswijziging van een stolpboerderij met schuren.

De beeldend kunstenaar Frank van Hemert en zijn vrouw Ineke Brinkman kochten een stolp aan de Starnmeerdiijk. Van Hemert maakt schilderijen met forse afmetingen en dacht dit mooi in het 'vierkant' te kunnen gaan doen, aan de noordzijde de pannetjes van het dak af te halen, te vervangen door b.v. kunststof platen en aan de zuidzijde grote utilitaire puien, om zo een zee van licht binnen te halen. Na enige discussie werd daar snel vanaf gezien. Het zou een te grote aantasting van het gesloten dakvlak en achtergevel betekenen.

Maar wat dan?

Een schildersatelier op het erf waar een lichtdoorlatend dakvlak op ge-

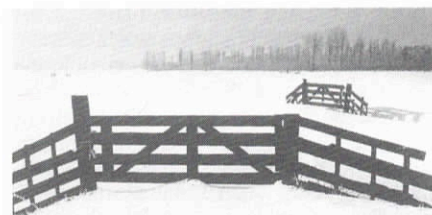
maakt zou kunnen worden, was technisch en architectonisch wel te realiseren maar zou dat planologisch aanvaardbaar zijn? Met de gemeente Graft-De Rijp werd hierover contact opgenomen. Dit leidde tot een voorstel om vijf van de zes agrarische schuurtjes op het erf af te breken en één atelier van 13x17,5 m. te bouwen van een zo sober mogelijke vormgeving, zo mogelijk geheel van hout. Het plan dat mijn bureau daarvoor ontwierp werd door de Welstandscommissie aan de Provinciale Planologische Dienst voorgelegd en kreeg bouwvergunning.

Indien met voldoende zorg ander-soortige gebouwen dan agrarische in het landelijk gebied gebouwd worden, behoeft dat niet persé te leiden tot aantasting van het landschap. Er is wat moed voor nodig om de sedert jaren gehanteerde uitgangspunten van handhaving van de agrarische bestemming te verlaten. In Graft-De Rijp heeft het bestuur dat aangedurfd. Schilder en architect zijn daar blij mee.

Wel blijft noodzakelijk dat geval tot geval steeds weer opnieuw beoordeeld wordt: al snel kan een kleine werkplaats op een boerenerv uitgroeien tot een grote werkplaats of fabriek. De mogelijkheden en beperkingen moeten per erf vastgesteld worden.

Maar op den duur moet daar in ons dichtgroeiende landje wel tijd en gelegenheid voor zijn. Het kan waarschijnlijk een nieuw planologisch specialisme worden.

C. de Jong

In de volgende nieuwsbrief: Het Boerenhek.

De reizende tentoonstelling 'De stolp te kijk' is te zien in **Uitgeest**, Openbare Bibliotheek, van 25 februari t/m 29 maart 1994 en in

Callantsoog, Duinstolp Dorpsplein, van 18 mei t/m 25 september 1994.

Overigens: van het **boek** 'De stolp te kijk' zijn nog exemplaren te koop. Een must voor iedere vriend(in) van de stolp. Pracht-uitgave van 120 pagina's met vele afbeeldingen o.a. in kleur. J.J. Schilstra, L. Brandts Buys en Cornelis de Jong schreven ieder interessante hoofdstukken; de historie, de typen, constructies en de restauraties en verbouwingen van stolpen vormen de onderwerpen. Bij ons secretariaat verkrijgbaar. Als u f 29,50 overmaakt op ons gironummer van de postbank (zie pag. 1 voor omschrijving) dan krijgt u het boek franko thuisgestuurd.

Het bestuur van de Boerderijstichting Noord-Holland 'Vrienden van de stolp' wordt gevormd door:

J.J. Schilstra (voorzitter),
Komlaan 29, 1861 EE Bergen.
dr. ir. R. van de Waal,
Offenbachlaan 29, 2102 ZL Heemstede.
J. van Diepen (penningmeester),
Zuiderdracht 14, 1696 AL Oosterblokker.
S. Douma,
Oosterweidestraat 21-23, 1636 XD Schermerhorn.
C. de Jong,
Middenweg 189, 1462 HM Middenbeemster.
W. Messchaert (perscontacten; vierkantdeling),
Jisperweg 26, 1464 NE Westbeemster.
W. Schermerhorn,
Middenweg 9, 1843 KC Groot-Schermer.
F. Truijen,
Dijkendeinde 1, 1153 PH Zuiderwoude.
M. Groentjes,
Schapenlaan 20, 1862 PW Bergen
(02208-94551) (secretariaatsadres).

De adviescommissie:

C. de Jong, F. Truijen, S. Douma en P.J. Prett (secretaris).

Advisering

Verzoeken om advies gaarne schriftelijk indienen bij de secretaris van de adviescommissie: postbus 10, 1830 AA Koedijk.

Ook is het mogelijk bij verzoeken om advies m.b.t. constructief-technische onderwerpen een 'bezoek aan huis' af te leggen. Voor dit eerste advies wordt een bijdrage van f 50,- in rekening gebracht.

Nieuwsbrief nr. 11, december 1993